

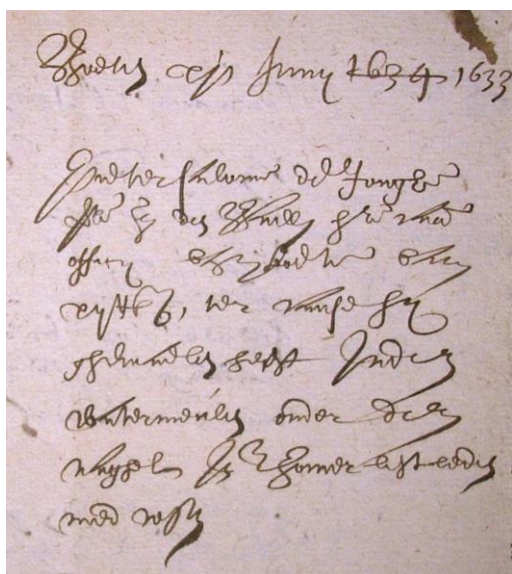
11 juni 1633 – Pieter Salomé – Watermolenaar - SAP 125/A

Het dossier bestaat nog uit een vijftal stukken, waarvan er één het verloop van het proces schetst. De andere stukken zullen we daar tussen schikken, zodat we een chronologisch verhaal krijgen.

De watermolen van de heer, lag in de Gervelgatstraat – de huidige Veurnestraat - op het uiteinde van de stad. Na het Watermolenhof en de stadsbalie die daar stond, begon de Coppernollestraat die de richting van Woesten uitging.

De watermolen van de heer werd samen met de Couterwindmolen verhuurd, zodat de molenaar wanneer er geen wind was, de watermolen, en wanneer er geen water was, de wind, kon gebruiken om te malen.

Zoals uit de 'enquête' hieronder blijkt, was **Pieter Salome**, als molenaar, de opvolger van **Domyn Vermeulen**.

De zaak begint op de 11de juni 1633. Dan lezen we dat Pieter Salome een boete krijgt voor het malen onder de 'nagel':

Boeten - xj juny 1633

Pieter Salome de jonghe, verweerder, jeghens den bailliu, heescher, causa officij¹, van de boete van xij – 12 - pond parisis ter cause² hy ghemaelen heeft inden watermeulen onder den naghel inde zomer lestleden, medgaders kosten

De baljuw is op dat moment **Joris Queval**.

In de watermolen was er een nagel aangebracht waaronder het water niet mocht zakken. Stond het water boven de nagel, dan mocht hij malen, anders

niet, om zo te voorkomen dat het water van de vaart afgemalen zou worden en de schepen Poperinge niet zouden kunnen bereiken.

Ook in de 'speie' die langs de watermolen lag, was een dergelijke nagel aangebracht met dezelfde bedoeling.

Het valt hier op dat de baljuw rijkelijk laat is met zijn aanklacht aangezien het hier over feiten gaat van de 'vorige zomer'.

Pieter Salomé komt echter niet opdagen en hij wordt 'herdaagt'.

Herdaeght op heden par Maeseman den xxvj 9bre 1633 – **29 november 1633**

Gheordonneert den verweerder t'andwoorden jeghens ten naesten op peyne van condemnatie – actum eodem

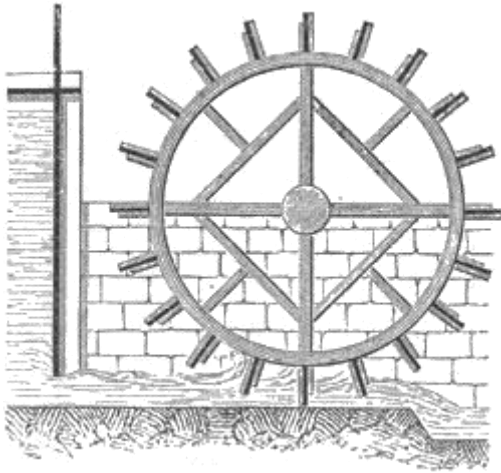
Het is advocaat Houcke die voor Salomé komt pleiten en ontkent de aanklacht. Hij vraagt echter, wanneer de balliu toch de zaak verder wilt zetten, of hij wilt verduidelijk op welke dag dat dan wel zou gebeurd zijn.

Houcke – de advocaat van Salomé – ontkent scheescher heesch, versouckende nietmin expresse van dagh, wanneer d'heescher mainteneert dat den verweerder zoude ghemaelen hebben, beneden den naghel, t'welcke d'heescher debatteert, op als ghelet, gheordonneert den

¹ Causa officij = van wegen zijn functie

² Ter cause = uit oorzaak

heescher naerdien te verclaeren **ten wat daghe oft tyde** den verweerder zoude ghemaelen hebben onder den naghel ofte hooghte ordinaire

De watermolen van de Heer was een onderslagmolen

Den heescher voldoet ande voorgaende ordonnancie, seght t'zelve gheschiedt te zyne **in julio ofte ougst lestleden**, ghedeurende t'berecht van d'heer **Jacques Schevele**, op wiens verzouck de calaigne ghedaen is, sustinerende³ daermede voldaan t'hebben.

Met 't berecht van Jacques Schevele' wordt de periode bedoeld dat hij 'refectiemeester' was. Nu zouden we dat de schepen van openbare werken noemen en die moest toentertijd ook instaan voor de werken aan de vaart.

Houcke, Salomé's advocaat is echter niet tevreden over dit antwoord en vindt zelfs dat dit antwoord niet 'ontvankelijk' is.

Houcke over den verweerder repeteert sheescher voldoeninghe medghaders impertinentie, als niet behooirelick voldaan t'hebben ter voorgaende ordonnantie, nemende conclusie van niet ontfanghelick

De baljuw gaat hier dan weer niet mee akkoord en vraagt of hij één en ander mag bewijzen, wat de rechters hem toestaan.

D'heescher ter contrarie ghedooght recht, verzouckt admissie ter faicte, waertoe de wet den heescher gheadmitteert heeft, ende den verweerder ter contrarie dyncket hem goedt

Actum den xj xbre 1633 – **11 december 1633**

Vernought van preuve par heescher verdaghen op contrarie den 14 xbre 1633 - **14 december 1633.**

Op de 15de december 1633 brengt de baljuw zijn aanklacht en de 'enquête' binnen op de rechtbank, en die luidt als volgt:

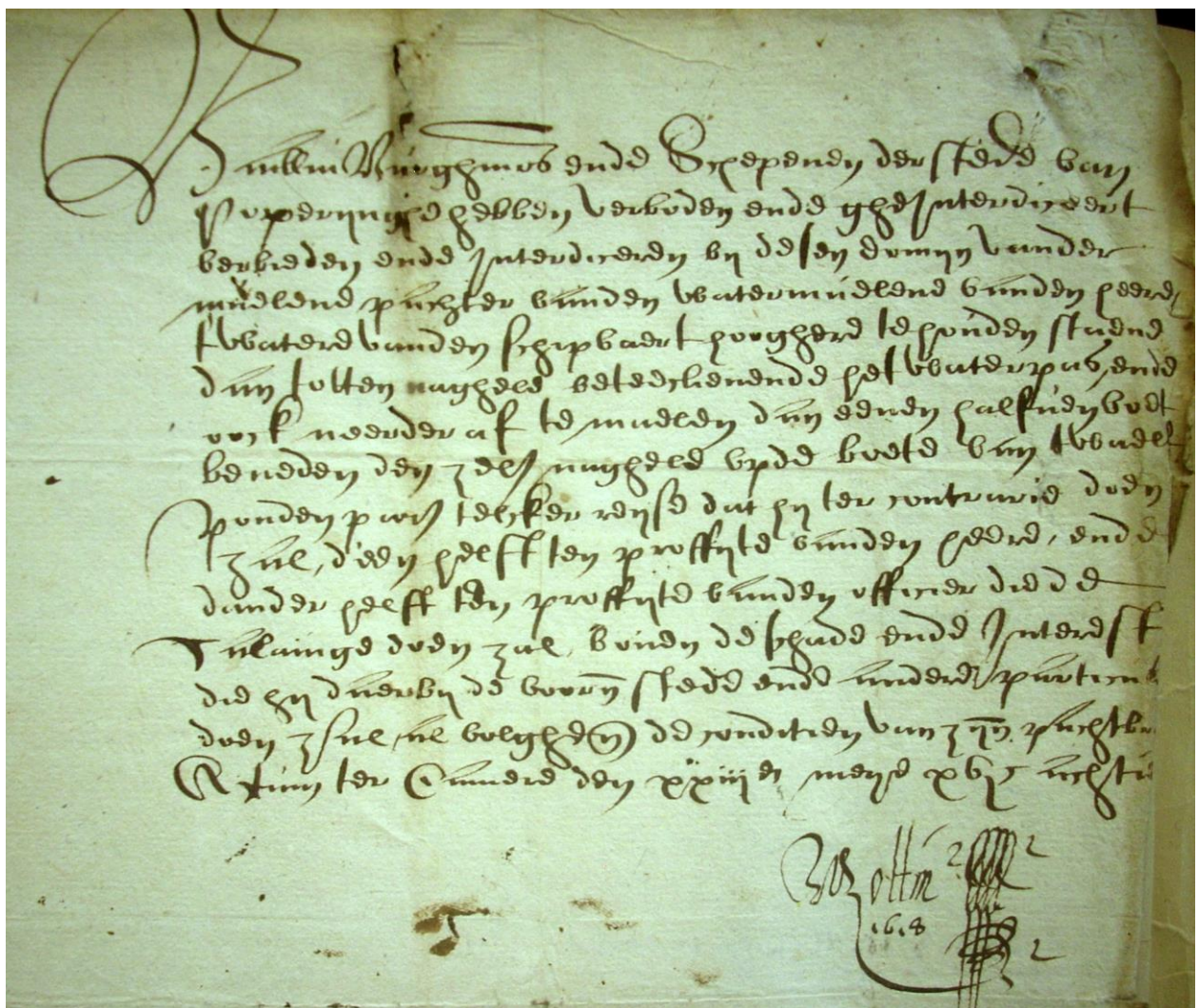
Voor myne heeren burchmeesters ende schepenen der stede van Poperynghe Intendit omme de bailliu der zelve stede – causa officij, heescher, jeghens Pieter Salomé Dejonghe, verweerder
Alvooren employeert ulieden heeren ordonnantie ende admissie ter faicte.

Ende omme onder tversoucken dyer te proberen⁴ tinhouden van zynen heesch, dannof teffect es dat den verweerder inden zomer laetstleden ghemaelen heeft onder den naeghel vande waetermeulen, die hy te pachte es houdende van myn eerweerde heere, den prelaet van Ste.-Bertins ende dat in zulcker voughen het waeter teenemael af was, zulcx dat de schepen ligghende aen tReepken niet en cosnten afvaeren nocte ter caye opcommen ende dat de schippers ter cause dies, hemlieden beclach hebben commen doen aen ghemargineerden –

³ Sustienierende = volhoudende

⁴ Te proberen = te bewijzen

dheer **Jacques Schevele en Jacques Steven** – als wesende refectiemeester –
 inde qualiteit als berechter ende dat hy dienvolghende inspectie heeft ghaen nemen metten
 heescher van tghonne voorseit
 ende dat alsdanne ter cause dies - byden heescher calaing⁵ ghemaect es gheweest –
 beliefe myne voorseide heeren, te hooren up eede de zelve ghemaergineerden,
 hem particuliereck bevraeghende den tyt deser gheschiedenisse mette redenen van scientie⁶
 ende noodelicke circumstancien
 Ter betooch dat den verweerder ter cause voorseit gheincureert heeft de boete van xij pond –
 exhibeert hier neffens acte van xxijde meye 1618, onderteekcnet M. Lottin,
 by welcke blyckt dat de pachter vande watermeulen, twaeter niet en vermoghen needer af te
 maelen dan daerby ghezeyt es, ende welcke acte oock militeert int regaerd vande verweerder
 overmitz hy verweerder inde plaetse van **Domyn Vermeulen** ghecommen es, ende zynen
 pacht over ghenomen heeft, soo alle edele heeren kennelick es.

Bailliu, burgmeesters ende schepenen der stede van Poperynghe hebben verboden ende
 gheinterdiceert, verbieden ende inetersideren by desen Domyn Vandermeulene, pachter
 vanden watermeulen vanden heere t'watere vanden schipvaert hooghere te houden staene
 dan totten naghele beteeckenende het vaterpas, ende oock meerder af te maelen dan eenen

⁵ Calaingne = aanklacht

⁶ Scientie = wetenschap

halfven voet beneden den zelve naghele upde boete van twaelf ponden parisis telcken reyse dat hy ter contrarie doen zal, d'een helft ten proffyte vanden heere ende dander helft ten proffyte vanden officier die de callainghe doen zal, boven de schade ende interest die hy daerby de voornoemde stede ende andere particuolieren doen zal, al volghende de conditien van zyne pachtbrief.

Actum ter camere, den xxiiijde – 24 - meye xvjc achttien

Lottin – 1618

Handwritten Dutch text from a 1633 document, likely a deposition or legal record. The text is written in a cursive script and mentions names like 'Jaacques Baert' and 'Pieter Salome de jonghe'.

Enqueste judiciele ghehouden by d'heer **Jaecques Baert**, burghmeester deser stede opden intendit ten versoucke van d'heer ende **meester Jooris Queval**, bailliu deser stede, heescher

Jeghens **Pieter Salome de jonghe**, verweerder

Opden xvde – 15 - december 1633

D'heer **Jaecques Schevele**, voorschepen ten voorleden jaere deser voornoemde stede over xxxiiij – 33 - jaeren ofte daerontrent oorconde, ghedaecht, ghehoort ende ghe-examineert opden voornoemde intendit, zecht ende tuight op eedt dat **Pieter Salome de jonghe**, alhier verweerder, pachter vande watermeulen toebehoorende myn eerweerde heer den prelaet van Ste. Bertins den voorleden somer ghemaelen heeft het water vande vaert deser stede af onder de naeghel, **zoo dat een schip ghaende upden rick van het overdrach van t'Reepken** by faulte van water – niet en conste afschieten, hebbende danof de clachte ontfaen by diversche schippers ende schippersvrouwen.

Ghevende redenen van wetenschap t'zelve alzo gheseyn t'hebben ende int qualiteyt van refectiemeester als wesende berechter te dien tyde, danof de clachte anden verweerder bevesticht t'hebben – dit ghesaemdelick den verweerder

dies angaende

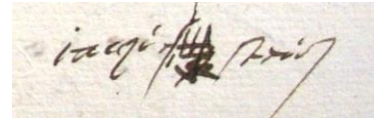
Slutende hiermede syne depositie die hy deposant naer lecture heeft ondertekend

Jacques Steven, wynckelier van zyne nerynghe ende officier vande gesoden ende ghebraden⁷, wonende binnen

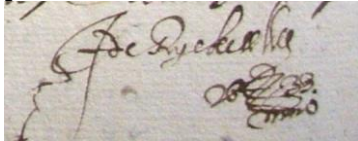
Handwritten signature of Jacques Steven, dated 1633, with a large flourish.

⁷ Officier van de gesoden en gebraden = is een warrandeerder van het 'klein' vlees

deser stede, oudt ltich – 50 - jaeren ofte daerontrent –
 oorconde, ghehoort ende ghe-examineert opde voornoemde intendit
 Zecht ende tuught op eedt warachtich te zyne ende goet memorie t'hebben dat Pieter Salome
 de jonghe, alhier verweerder, pachter vande watermeulen toebehoorende de heere deser
 voornoemde stede, diverschelyck ghemaelen heeft onder de naghel, wesende 't waterpas,
 desen somer voorleden **ontrent den ommeganck** naer sdeposants beste memorie –
 Ghevende voor redene van wetenschap t'zelve alzo ghesien t'hebben ende den verweerder
 ghebeden t'water te willen ophouden door dies schepen noch vaeren en conste,
 Sluutende hiermede zyne depositie die hy depositant naer
 lecture heeft ondertekent

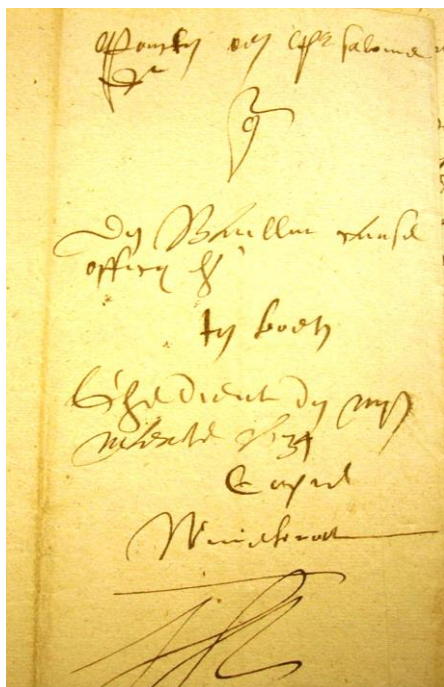
Aldus ghehoort ende gheexamineert ten daeghe date ende
 presentie als boen – t'oorconde als greffier - J. De Rycke

Dan is het de beurt aan de advocaat Houcke om de verdediging van Salomé naar voren te brengen.

Houcke over den verweerder presenteert zyne preuve te doene onthier ende acht daghen⁸ – ‘
 gonne hem gheconsenteert is – den **4 februari 1634**

Toch duurt het tot de 4de maart, vooraleer we de ‘verdediging’ kunnen lezen. Wat hierbij opvalt is dat het niet ‘Houcke’ is die deze nota maakte, maar wel de advocaat Winnebroot.

Ghedient van poincten interrogatoire waeroppe d'heescher
 heeft ghedaen repronninghe staen ghetekent opde
 voornoemde poincten ende gheordonneert den verweerder
 medgaders zyne preuve voorts te gaene – **4de maerte 1634**

4 maart 1634 – Processen – Watermolen & Pieter Salome
 – SAP processen

Poincten omme Pieter Salome verweerder jeghens den
 bailliu causa officij heescher
 Ter boeten – ghedient den iiijde maerte 1634 –
 Winnebroot

Poincten interrogatoire omme Pieter Salome de jonghe,
 verweerder
 Jeghens den bailliu, cause officie, heescher,
 dienende voor myne heeren burghmeesters ende
 schepenen der stede van Poperynghe

Inden eersten, omme den verweerder zyne preuve te prepareren daertoe hy gheadmitteert es -
 versouckt den verweerder dat den heescher sal responderen onder eedt de calumnia⁹ per
 verbum credit vel, van op de naervolghende poincten ende artyckelen

⁸ Onthier ende acht daghen = over acht dagen

⁹ De eed de calumnia – Een eed waarbij men stelde dat men niet ter kwader trouw ageerde

De heescher in persone heeft gherespondeert onder eedt de calmunia, soo hier naer volgt – present tcollege vande wet den iijde – 4 - maerte 1634

Alvooren of hy niet en ghelooft dat den schipvaert tvoorleden jaer heeft deure ghebrocken ende alzo afgheloopen tot onder den naghel

Non credit ten tyde by heesch gheroert

Item of hy niet en ghelooft dat

Jacques le Roeye, tlammerman, ten voorleden jaere niet en heeft ghebrocken de houvvers ende kaeynghen – het waeter afghelaeten tot onder den naeghel voorseyt

Non credit

Sustinerende dat den voorseide voor t'doenen van sverweerdens contrarie preuve gheordonneert wert te responderen opde voornoemde punten op verstekynghe.

Midts welcken den verweerder concluderende, tendeert **ten fyne van absolutie** van sheescher heesch met costen

Actum ter boeten- den ijde november 1634

De verdediging is zwak. Winnebroot haalt dus alleen maar aan dat iemand anders, Jacques Le Roeye – de oevers en de kaai 'gebroken' had, waardoor het peil van de vaart zodanig zakte, dat dit onder de nagel kwam. En hij vraagt of dezelfde Jacques le Roeye hieromtrent een verklaring zou willen afleggen.

Hij steekt het dus op iemand anders, en vraagt daarom ook de 'absolutie' zodat hij de boete niet hoeft te betalen.

Het proces valt enigszins stil.

In de register van de renten¹⁰ merken we dat op de 20ste mei 1634 de abdijmolens terug verhuurd worden.

De akte begint als volgt: Sire **Jacques Marsilles**, prevoost de la ville de **Pauperingues**¹¹ à recognu – comme il faict par ceste – avoir donné au tiltre de loiale ferme et louage au **Jacob Kieken et Peroone sa femme**,

¹⁰ - SAP 398/5

¹¹ Pauperingues = wel een eigenaardige vorm van Poperinge

deux molins

L'une au l'eau et l'autre au vend

basty sur la motte de coulre plus voisin dudicts molins de l'eau,
scituee tout pres de la riviere d'en hault, tirant vers l'houverdraghe nommee **Reepken**
en la jurisdiction de Pauperinghe avecq les terres, maison et estable

Verder stelt men dat deze molens hiervoor gepacht werden door Pieter Salomé.

En ook het proces tegen pieter neemt een einde op de 20ste september 1634. Dan lezen we:

In 't advys den 20 7bre 1634

De weth recht doende heeft ghewesen ende den verweerder ghecondemneert,
wyst ende condemneert

hem by desen s'heescher proffycyte met boete van xij – 12 - pond parisis ende civile kosten
vander instantie ende tauxatie

Pieter Salomé dient de boete te betalen samen met de kosten van het proces.

De Dorpermolen te Opoeteren, te vergelijken met die van Poperinge?